

SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE

L. XIV, 5

EL VOCERO DE LA CULTURA ESLOVENA

22. 4. 1967

PO ZAGREBŠKI IZJAVI — NAJBOLJ POMEMBNEM DOGODKU

SPOPADANJA Z DEZINTEGRACIJO

Zagrebska pisateljska deklaracija za samostojnost hrvaškega jezika je verjetno najbolj pomemben dogodek v notranji politiki druge Jugoslavije po drugi svetovni vojni. Vsaj tolikega razgibanega javnega mnenja in toliko časniške obravnave nobeden dogodek doslej ni povzročil. Zoper izjavo je partija organizirala protestne mitinge, posebno na Hrvaškem, v tovarnah in podjetjih.

Dala jo je na dnevni red vseh sestankov svojih organizacij, posebno takojimeno Socialistične zveze. Mestni odbor Lige komunistov v Zagrebu je sklenil, da se izključi iz partije Vladko Pavletić, predsednik Zveze pisateljev Hrvatske. Belgrajski komite pa je izglasoval zahtevati z vso pazljivostjo opravljeno preiskavo primerov srbskih pisateljev, ki so podpisali predlog za ločitev srbskega in hrvaškega jezika kot odgovor na zagrebsko deklaracijo, ker „so v sporu s politiko Zveze komunistov“. Stara komunistična taktika, ki hoče vodstvo izkazati kot dialektično pamet nad ekstremi, kakor da bi v vprašanju hrvaško-srbskega jezika bili nasprotniki edinosti kak ekstrem.

Deklaracija je odmevala tudi v t. i. zveznem parlamentu, kjer je Jure Galić, komunistični odposlanec za Hrvatsko, divje napadel avtorje izjave in zlasti poudarjal „pozornost vzbujajočo analogijo“ med stališčema pisateljev in „Hrvatskega naroda“, uradnega glasila Nezavisne države Hrvatske.

Mimo deklaracije in še bolj dogajanja, ki je izjavi ozadje, seveda ni mogel Tito, ki si je za oder svojega nastopa izbral 26. marca Prizren, glavno mesto Kosmeta. Da je izbral za obravnavanje perečih nacionalnih sporov v Jugoslaviji vroča tla spopadov med Srbi in Albanci, ki iz njih zaradi večje žilavosti in radorodnosti že sedaj izhajajo slednji kot zmagovavci, kaže, kako Tita zapuška politična razsodnost.

V svojem govoru je dosmrtni predsednik druge Jugoslavije najprej hudo očital komunistom, da se ne ubadajo s kulturnimi problemi in so pustili, da sedaj to rešujejo „tako imenovani intelektualci“.

Takoj se je polotil avtorjev izjave, ki jih je s posebno ihto obtoževal, ker „so delali naskrivaj, da bi mogli udariti v hrbet“ in nasploh vseh, ki ob jeziku vzbujajo politične prepire.

To po Titu delajo predvsem „neki filozofi“ in neki Zagrebčani in Belgrajčani, ki „zelo rafinirano“ prikazujejo Zvezo komunistov kot organizacijo, „ki se je preživela in je izgubila politično bitko“. Pri tem je Tito grozeče zavpil: „Toda mi jih ne bomo več pustili tako delati, mi ne bomo dovolili skupinici sovražnikov socializma motiti notranji mir in sejati neslogo.“

Poudaril je, da je on sam Hrvat, pa da so njegovo besedo gotovo razumeli vsi poslušavci. „Dvajset let smo se mogli razumeti v srbo-hrvaščini ali v hrvaško-srbsčini. V Novem sadu so se leta 1954 srbski in hrvaški intelektualci dogovorili, da je to en sam jezik. To je bila najboljša rešitev, ko v resnici ni nobenega razločka.“

Nadalje je Tito razlagal „zelo nevarni“ mednarodni položaj in pri tem nenavadno ostro obsodil „agresijo“ Združenih držav v Vietnamu. (Škoda, da ni pri ljubljanskem Kocjančiču v bližnji prihodnosti kakega sprejema, kjer bi mogli na isto struno slišati podobne modrosti...) Ko se je Tito potegoval za bolj izdatno pomoč deželam, ki se šele razvijajo, je povedal, da je — seveda zelo razvita — Jugoslavija odprla tem deželam kreditov v vrednosti 650 milijonov dolarjev...

Za boljšo oceno nastopaške politike novega razreda žal njegov prvi predstavnik ni povedal, da je sedaj po uradnih statistikah v Jugoslaviji 300.000 brezposelnih. Konec leta 1966 je belgrajska „Ekonomska politika“ ugotovila, da drugih 300.000 jugoslovanskih delavcev ima zaposlitev v zamejskih državah, kjer je po računu tega istega časopisa že 240.000 političnih emigrantov. Po zadnjih statistikah je l. 1966 prosilo za vizum 95.000 delavcev (1965 samo 50.000), med njimi so tudi kvalificirani delavci in tehniki. Časopisje poroča, da se je temu gibanju pridružila tudi Cerkev in je dvajset katoliških duhovnikov odšlo v Nemčijo k ekonomski emigraciji.

V sredo 29. marca je Tito zbral komunistične aktiviste iz Kosmeta in jim naznanil: „Vsi tisti, ki se ne drže linije Zveze komunistov, bodo izključeni iz partije.“ Ostro je obsodil „različne odstranitve in teorije“ ter „zmotne

(Dalje na 2. strani)

„Moje ideje niso nič več tako črnebe, kakor so bile poprej,“ je izpovedal Milovan Djilas dopisniku newyorškega Timesa in švicarske Weltwoche, ki ga je v začetku aprila vprašal, če se je njegovo mišljenje v devetih letih in petindvajsetih dneh zapora spremenilo. „Celo 'Novi razred' se mi danes zdi malce dogmatičen. Ko sem pisal to knjigo, sem imel pred seboj vizijo o ljudeh, ki se s čelado in zastavo bojujejo zoper vse zlo, da bi ustvarili popolno družbo.“ Na vprašanje, kaj ima pred očmi danes, je odgovoril: „Takoj Vam bom razložil, ko sem bil prvi pot zaprt, so me poslali v glavno belgrajsko jetnišnico. Zame je bilo to pošastno doživetje. Spal sem v prostoru, kjer bi moglo biti petindvajset ljudi, toda tam je bila na sredi samo moja postelja. Pozneje sem smel ven na dvorišče, ko ni bilo tam drugih zapornikov. Dvorišče je bilo zelo majhno in obdano od petnadstropnih zidov, tako da se je videla samo majhna krpa neba. Čisto sam sem v krogu korakal okoli in gledal na pet pravih in praznih vrst oken nad mano. In hipoma mi je prišla misel: nepopolna družba. Če bom o svojih mislih pisal knjigo, ji bom dal ta naslov. Nepopolna družba je ideal: nepopolna, normalna, svobodno se razvijajoča, s konflikti in s skrbmi.“

Odkar je bil pet let pred pretekom kazni odpuščen iz zapora, se Djilas poteguje za preklic stranskih kazni: prepovedi publiciranja in javnih govorov za pet let, odvzema odlikovanj iz časa vojske, prepovedi potovanja v zamejstvo, ustavev izplačevanja rente. Renta mu sicer po uradni izjavi gre, toda akti so še v rokah „višje oblasti“. Sedaj živi od letnih 5.000 dolarjev, ki mu jih plačuje njujorški založnik Harcourt, Brace World, Inc., ki mu od njih seveda odteguje davke. Zaradi odlikovanja mu je notranji minister Milan Mišković obljubil, da jih bo dobil nazaj; glede prepovedi publiciranja ga je pa potolažil s prihodnostjo. Potni list je Djilasu predvsem načelna terjatev. Vendar bi rad naredil krajše potovanje v Anglijo in Združene države. O odlikovanjih misli, da se bo šele takrat čutil rehabilitiranega, ko mu jih bodo priznali. „Sedaj sem državljani drugega razreda.“

Veliko bolj važna mu je pravica do objavljanja. V ječi je napisal dva romana in začel prevajati John Miltonov „Izgubljeni raj“, ki ga sedaj dovršuje. Ker mu dve leti niso dali normalnega pisnega papirja, je pisal romana na straniščne lističe. Opisuje epizode iz krave črnogorske zgodovine v pouk sedanjosti.

Ko čaka na odlok vlade o prepovedi objavljanja, se sedaj prepovedi drži. Jasno pa je, da ni voljan dolgo molčati, četudi bi ga to stalo vnovičnega zapora. Ker so v prepovedi obseženi tudi intervjuji o političnih vprašanjih, se izogiba vsaki za javnost namenjeni diskusiji o konkretnih političnih problemih in o svojih lastnih načrtih. Ni pa dvoma, da

(Dalje na 2. strani)

CORREO ARGENTINO SUC. 6	TARIFA REDUCIDA
	CONCESION 6228 R. P. I. 910730

se še misli udeleževati politične diskusije in celo političnega delovanja, vprav zato se poteguje za popolno priznanje svojih pravic.

Nekateri pripisujejo Djilasu, da bo kmalu imel vodilno politično mesto v Jugoslaviji. To je po mnenju dopisnika že samo zato fantastična spekulacija, ker komunistična partija slej kot prej popolnoma obvladuje deželo, Djilas pa, ki zagovarja neko mešanico kapitalizma in socializma, podobno programu levega krila britanskih labouristov, se niti sam več ne označuje za marksista.

Kolikor se da sklepati iz njegovih besed, Djilas ne izključuje misli na politično oblast, vendar predvsem hoče podpreti najbolj liberalne elemente v partiji pri demokratizaciji Jugoslavije: „Za mene oblast ni problem, oblast ni važna. Za mene je važno priobčevati svoje ideje, pisati knjige, čakati in ne kapitulirati.“ Rekel je, da mu liberalizacija v Jugoslaviji daje poguma, vendar pa je pesimističen glede na hitro uresničenje svobodne družbe, ker je na oblasti še preveč ljudi, ki hočejo ohraniti sedanje stanje. Glede spremembe v Jugoslaviji meni: „V tej reči ne moremo misliti na revolucijo za demokratizacijo. Jaz bi tako rekel: družba mora v živčno napetem drncu naprej.“

Končno se tudi Djilas boji demokratske revolucije. Saj je k zmagi nedemokratske le preveč prispeval, tudi v krvnih žrtvah. Gotovo pa je v trpljenju zorel, spoznal ničnost mita o popolni družbi in odrešujočnosti komunistične revolucije.

VATIKAN "VZNEMIRJEN"

Ob obisku mons. Bongianija, vaticankega diplomata, v Budimpešti, je pariški "Le Monde" dne 10. marca objavil komentar svojega dopisnika na Dunaju M. Tatuja, ki velja kot strokovnjak v vprašanjih Vzhodne Evrope. Članek zaključuje z besedami: „Nasploh se zdi, da je Vatikan vznemirjen (irrité), ko gleda, kako razni režimi na Vzhodu glasno oglašujejo svoje želje po dialogu, „na vrhovih“, to se pravi med kom. vladami in Vatikanom, grede še dlje in pospešujejo razgovore med kristjani in komunisti na Zahodu, skratka — iz teh dobrih uradnih dispozicij si pridobivajo koristi pri javnih mnenjih, ob istem času pa dejansko delajo čisto drugače „na bazi“ (baza je kom. tehnični izraz za delo med maso), ko v deželah pod svojo kontrolo izvajajo administrativne in politične pritisk in se je zoper nje toliko težje bojevati, ker se na zunaj skrivajo za poudarjeno liberalnimi zakoni in ustavami. Isti avtorizirani krogi opozarjajo na dejstvo, da je hkrati z obiskom g. Podgornega pri papežu Pavlu VI. sovjetski tisk prav tiste dni objavljaj strupene članke zoper vero... Tako so hoteli dati doma vedeti, da bi Vatikan, čeprav namerava nadaljevati z začetnimi stiki, rad videl, da Cerkev ima od tega v prizadetih deželah nekaj koristi.“

MIHAJLOVA SODIJO V BELGRADU

Mihajlo Mihajlov, ki je od 12. novembra v zaporu, je dne 17. aprila moral tretjič pred sodišče, to pot pred okrajno sodišče v Belgradu. Tako se je izvedelo konec marca iz zanesljivega vira v Bel-

pojme nekih komunističnih intelektualcev o demokraciji. „Ne smemo biti liberalni nasproti tistim, ki postavljajo ovire našemu razvoju. Liberalizem in demokracija sta dve, med seboj različni reči. Mislim, da v nobeni deželi ni toliko demokracije kakor pri nas, toda razredni sovražnik in različni anarhični in malomeščanski življenjski dvigajo glave vsakokrat, ko imamo težave in poskušajo zlorabiti demokracijo v svoje namene.“ Sicer je pa liberalizmu po Titovem v Jugoslaviji že dokončno „odzvnilo“.

Tito je tudi nastopil zoper teorijo, da pouk marksizma ni več aktualen. Trdil je, da „Marxova misel kot osnova socialistične gradnje ostaja v trajni veljavi, treba se je nje držati in jo aplicirati v skladu z novimi razmerami razvoja in konkretnimi razmerami vsake dežele.“

V nedeljo dne 2. aprila je zagrebški „Vjesnik“ končno le objavil imena tistih, ki so pobudili in podpisali deklaracijo o hrvaškem jeziku. Nihče ni pričakoval, da bo seznam tako dolg in da bo vseboval taka imena. Izjavo je podpisalo nad sto intelektualcev in med njimi je zelo veliko članov komunistične stranke. Skoro mesec dni je trajala redakcija besedila, ne da bi po trditvah uradnih funkcionarjev oblasti in partija vedela zanjo. Zato nad sto teh hrvaških razumnikov partija dolži konspiracije.

Bolj znani hrvaški pisatelji in znanstveniki so skoraj brez izjeme zastopani v tej družbi konspiratorjev. Celo Titov in Bakaričev osebni tajnik Miroslav Krleža, ki je bil eden izmed podpisnikov novosadskega dogovora. Dr. Jonke Ljudevit, ki je bil član ožjega odbora za sestavo dogovora o jeziku 1954, pa je zagrebško jezikovno deklaracijo podpisal kar petkrat, namreč v imenu petih ustanov, ki so ga pooblastile.

Razodetje imen v Zagrebu cenijo kot dokaz, da partija hoče izvesti preiskavo brez ozira na osebe in se lotiti ustreznih sankcij. Najprej disciplinskih v svojem lastnem okviru. Ker pa so celo v zveznem in hrvaškem parlamentu deklaracijo oznamovali za „dejanje nacionalizma in šovinizma“, se boje, da bo vsaj zoper poglavitve avtorje sprožen sodni postopek.

Ta strah je razviden tudi iz „Knjižnih novin“, belgrajskega literarnega časopisa, ki zelo obsoja vsebino deklaracije, vendar pa trdi, da niso intelektualci edini odgovorni zanjo. Namigujejo, da so bili nekateri „politični elementi“ vključeni svojim sedanjim zanikanjem poučeni o tem, kaj se pripravlja. Očita jim, da so se predolgo udelavali, kakor da ne vidijo in slišijo številnih pojavov nacionalizma.

Titova jugoslovanska tvorba se spopada z dezintegracijo. Volja po svobodi ji bi je plat zvona. Kakor da se vsega tega nekateri v Ljubljani ne bi zavedali, se bobneče izjavljajo celo v imenu tistih, ki jih v zamejstvu ne predstavljajo; oznanjajo, kako so polni zvestobe do belgrajskega komunističnega režima in kako je slovensko narodno vprašanje v tej Jugoslaviji dokončno rešeno. Nekoč — bilo je pred 34 leti — je ob burnem koncertnem nastopu ljubljanske Glasbene matice v Parizu proti protestnemu medklicu iz občinstva, da je kralj Aleksander diktator, profesor Pretnar enako bučno zaklical, da „je bil kralj Aleksander ne „dictateur“, ampak „unificateur-zedinitelj“ ter je zato prejel čez noč lepo odlikovanje. Danes vodijo razne romarje pota iz Ljubljane mnogo bliže. Vendar Slovenec, kremeniti rodoljub slovenski, oprosite: jugoslovanski, je tako rad odlikovan in je za medaljo tako hvaležen! Pretnarjev med Slovenci še ni zmanjkalo.

Toda svoboda je vulkan.

gradu, Dne 25. novembra je namreč državni tožilec v Belgradu začel novo preiskavo, ki je privedla do obtožbe, da je Mihajlo kriv sovražne propagande zoper Jugoslavijo po členu 113. kazenskega zakonika, ki predvideva zaporno kazen do dvanajst let. Bil je sedaj obsojen še na štiri in pol leta ječe. — Med razpravo je odločno kritiziral rdečo diktaturo in s tem ponovil dokaz, da se v smislu smernic koncila res samo kulturni delavci žrtvujejo za obnovo svobode in resnice.

PRESENETLJIV SOCIALISTIČNI ODMEV

Italijanski socialistični poslanec Orlandi, ki pripada k levi Saragatove socialnodemokratske skupine, je zelo presenetil italijansko javnost z odmevom o okrožnici „Populorum progressio“, ki ga je 2. aprila objavil „Avanti“. Pisec članka, ki ga je inspirirala po splošnem rimskem mnenju zelo avtoritativna osebnost Italije, zelo hvali socialni del okrožnice, potem pa z obžalovanjem dodaja: „Samo eno opozorilo manjka v okrožnici, opozorilo na nenadomestljivost svobode; ta beseda je čisto nepoznana v vendar tehtnem in tehtajočem papeževem dokumentu. Gre za nedostavek, ki jemlje vrednost sodbi o liberalizmu in kolektivizmu.“ V tej zvezi poslanec Orlandi navaja iz izjave Socialistične in-

ternacionale, ki so jo sklenili v Oslu, stavek: „Mi zavračamo bodisi brezdušno tiranijo komunizma, bodisi krivičnost kapitalizma“.

Milovan Djilas je konec februarja izjavil severnoameriškega časnikarja Antolu Shubu med drugim: „Popolnoma naravno je, da Slovenci, Hrvati, Makedonci in drugi želijo utrditi svojo identiteto in kulturno neodvisnost. Vprašujejo se: ako Togo v Afriki morebiti samosvoja država, zakaj mi ne bi mogli biti. Problem je, razumljivo, v tem, kako pomiriti te težnje po različnosti in individualnosti z neizbežnim zedinjenjem Evrope, ki je popolnoma naravno in neizogibno potrebno.“ Djilas meni, da se Jugoslavija razvija v smer nekega konfederalizma; sodi, da je neke vrste konfederacija neizbežna, dodaja pa: „Za mene je svoboda bolj važna kot državne oblike.“ Smisel državnih oblik pa je vprav za zagotoviti svobode. V sistemu, ki ne pozna prave vrednosti svobode, tudi oblike, ki naj jo zavarujejo, nimajo cene. Zato je komunistična Jugoslavija tako brez težav delala ustavne eksperimente. Djilasovo pojmovanje državnih oblik je prav tako lahko tudi voda na mlin unitarizma ali centralizma. Gotovo je nasledek njegove marksistične formacije.

Od 25. rožnika do 17. velikega srpana preteklega leta sem se s tako imenovano „biblično karavano“, ki jo Papeški biblični inštitut vsako leto organizira, mudil na Vzhodu: v Egiptu, Libanonu, Siriji, Jordaniji, Izraelu, Turčiji in Grčiji. Nekaj tednov je ta karavana štela dvaintrideset redovnikov in duhovnikov, v kateri so imeli večino Američani, Kanadčani in Španci, manjše številce jih je pa bilo iz Belgije, Nizozemske, Irske in Švice; izza železne zavese sta bila le poljski lazarist Teofil Herrman in resurekcionist Ezreder Feliks. Pridružila sta se nam dva argentinska benediktinca iz Tukumana. Slovenec pa sem bil samo jaz. To svetopisemsko potovanje pa je bilo vsaj v malem tudi ekumenska pot.

Najprej smo se srečali s pravoslavnimi grškimi menihi v samostanu sv. Katarine ob vnožju treh visokih gora, ki spadajo pod Sinajsko pogorje; to so: Mojzsova gora, Gora sv. Katarine in Ras es-safsafa. Pri njih smo stanovali v skromnem hotelu, ki se drži tisoč štiristo let starega samostana, katerega je že cesar Justinijan I. močno ogradil in utrdil. Prav lani so obhajali tisoč štiristoletnico samostana. Skraja so živeli v njem katoliški menihi; od leta 1439 dalje pa je samostan v rokah pravoslavnih menihov. Pravoslavni menihi so nam razkazali znameniti muzej in slavno knjižnico. Smeli smo v njihovo umetniško tako dragoceno cerkev; udeležili smo se njihovega večernega bogoslužja, pri katerem je krasno prepeval diakon, potem pa smo obhodili še skoraj ves samostan in šli v njihovo kostnico, kjer lahko vidiš za cele skladovnice mrtvaških glav in kosti. Ker je jezuitski brat, ki nas je spremljal iz Kaira, tam pozabil hostije za mašo, smo tri dni opravili sv. daritev kar s kvašenim pšeničnim kruhom, ki so nam ga dali pravoslavni menihi.

V Siriji smo obiskali slikovito mestce Maalula, kjer hišice kar ob skalah vise. Tu žive grškokatoliški verniki, pa tudi nekaj pravoslavnih je tam. Samo tu in menda še v dveh manjših krajih še govorijo približno isti zahodnoaramejski jezik, v katerem je govoril Gospod Jezus Kristus in njegovi apostoli. Grškokatoliški škof iz Damaska se nam je pridružil in nas peljal v pravoslavni ženski samostan sv. Tekle in nam tam nakupil spominčkov na to legendarno učenko sv. apostola Pavla.

Isti grškokatoliški škof je odtam peljal s svojim avtom ameriškega župnika McCaffreyja Janeza Jožefa in mene v starodavni pravoslavni ženski samostan Seidnaya, ki kraljuje nad večjim naseljem 1415 metrov visoko; tam smo počastili čudodelno podobo Naše ljube Gospe Sardenayske. Škof nam je razlagal, kako je ta stoletja stara božja pot bila pomembna za versko življenje kristjanov v Siriji.

Ko smo se 12. malega srpana dvigali v popoldanskih urah proti sv. mestu Jeruzalemu, smo od daleč najprej zazrli na Oljski gori visoko proti nebu kipeč zvonik, ki spada k cerkvi ruskega pravoslavnega ženskega samostana. V Betlehemu, na kraju Gospodovega rojstva, smo imeli 15. malega srpana priložnost poslušati dolgo vzhodno jutranje bogoslužje; prav tako tiste dni ponovno v baziliki božjega groba, kjer grške pravoslavne menihe podpira pri petju celo deški zbor, zlasti pri tolikokratnem ponavljanju: Kyrie, eleyson. Blizu bazilike božjega groba smo obiskali rusko pravoslavno gostišče Aleksandra, ker skriva nekaj starih arhitektonskih zanimivosti nekdanje Aelia Capitolina. Prav blizu vrta Getsemani, malo na levo, pa smo šli častit sveto deviško Bogorodico, ker neko izročilo trdi, naj bi bil tam Marijin grob; za večjo kapelo srkbe pravoslavni menihi.

V Haifi se je 2. velikega srpana popoldne naša biblična karavana skrčila na enainvajset oseb. Turška ladja Iskredrun nas je ponesla v dveh dneh v Izmir, nekdanjo Smirno, tako znano iz Janezovega razodetja in iz življenja dveh velikih škofov: sv. Ignacija Antiohijskega in sv. Polikarpa, ki je bil učenec sv. Janeza Evangelista. Ladja je brzela ne prav daleč od otoka Cipra. Nismo se spominjali tedaj le sv. apostola Pavla, sv. Barnaba in sv. evangelista Marka, marveč tudi pravoslavnega grškega metropolita Makarija, o katerem zadnja leta zaradi grško-turških sporov ves svet govori, trpe pa zlasti Grki v Turčiji, med njimi pa najbolj stari ekumenski carigradski patriarh Atenagora I. 3. velikega srpana proti večeru pa smo mogli za nekaj ur pristati na otoku Rodosu, kjer se zadnja leta pravoslavni verski poglavarji shajajo na veli-

ka posvetovanja, ki so v tesni zvezi s tako živim ekumenskim gibanjem.

7. velikega srpana zvečer smo dospeli v slavno mesto ob Bosporu, ki ga poznamo pod četvernim imenom: Bizanc, Konstantinopol, Carigrad, Istambul.

Tisti večer sem obudil silno hvaležnost do pokojnega prelata dr. Josipa Turka, prelata dr. Franca Ks. Lukmana in prelata dr. Franca Ks. Grivca. Prvi me je na ljubljanski bogoslovni fakulteti navdušil za cerkveno zgodovino, drugi mi je s svojim tako obilnim znanjem vzbujal ljubezen do sv. cerkvenih očetov in učnikov — po njegovem priporočilu sem dvakrat podrobno prebiral klasično delo benediktinca p. dr. Krizostoma Baura o sv. Janezu Krizostomu in njegovi dobi, nekdanjem carigradskem patriarhu, ki je hkrati škof, cerkveni učenik, zaščitnik cerkvenih govornikov, pa še naslov mučenec bi mu morali dati — tretji pa nam je slikal življenje in delo slovanskih apostolov sv. Cirila in Metodija — prav sedaj je štirideset let, ko sem dobil v krasnem jeziku pisano prvo izdajo njegovega življenjepisa slovanskih apostolov — ter učil spoznavati vzhodne razmere in zanimivo razlagal poskuse cerkvenega zedinjenja, ko na marsikateri bogoslovni fakulteti še ni bilo o tem ne duha ne sluha.

Tako se je tisti večer odprla pred menoj vsa pestra zgodovina bizantinskih vladarjev, ki so tolikokrat s svojim cezaropapizmom posegali v popolnoma cerkvene zadeve. Zbudila se je misel na štiri cerkvene konstantinopolske cerkvene zbore: prvi — od maja do julija 381 — je izpovedal vero v božanstvo Sv. Duha (nicejsko-carigradske veroizpovede). Drugi — od 5. maja do 2. junija 553 — je obsodil tako imenovana tri poglavja Nestorijancev (pod papežem Vigilijem). Tretji — od 7. nov. 680 do 16. sept. 681 — je obsodil monoteletizem in grajal papeža Honorija, ki ni bil zadosti previden ob širjenju te krive vere. Četrty — od 5. okt. 869 do 28. febr. 870, torej v dobi sv. Cirila in Metodija — pa je odpravil Fotijev razkol. Spomnil sem se na toliko napetosti med papeškim Rimom in cesarskim Konstantinoplom, med rimskimi škofi in carigradskimi patriarhi ter na manjše in zlasti tri večje razkole: Akacijev, Fotijev in Kerularijev razkol; zadnji traja že od 1054 dalje.

Pred menoj pa so vstajale tudi postave velikih svetih mož, ki so tu živeli in delovali. Med temi zlasti trije carigradski patriarhi: sv. Gregorij Nacijanski (330 do 390), sv. Janez Zlatousti (r. med leti 344-54, u. 14. sept. 407) in Germanos I. (v Konstantinoplu od 715 do 730), ki ga pogosto omenjajo v mariologiji. Na izseljenki bogoslovni fakulteti je npr. dr. Alojzij Stare predložil doktorsko razpravo o mariologiji carigradskega patriarha Germana I.

Zlasti pa so se tiste dni vzbujali hvaležni spomini na slovanska apostola sv. Cirila in Metodija. Saj je sv. Ciril tu preživel svojo lepo mladost, tu bil posvečen za duhovnika, tu bil dvorni knjižničar poleg cerkve sv. Modrosti. Od tu je šel kot cesarski poslanec med Saracene in Kazare, od tu končno s svojim bratom Metodijem med Slovane. Tisoč stoletni spomin odhoda solunskih bratov med Slovane je silno poživil spomin nanju. Kardinal Tisserant je v dvorani cerkvenega zbora omenjal njuno ime, ko so razpravljali o narodnem jeziku pri bogoslužnih opravilih. Približno tisti čas pa so v Ohridu obhajali spomin na 1050 letnico smrti sv. Klimenta Ohridskega, zvestega učenca sv. nadškofa Metodija. Vedel sem, da se bliža tisoč stoletni spomin, odkar sta se slovanska apostola sv. Ciril in Metodij pomudila pri slovenskem knezu Koelju in skozi slovanske kraje potovala v Rim k apostoliku, to je k papežu. Če bi pa vedel, da v Solunu pravoslavni pripravljajo večjo proslavo v spomin na tisoč stoletnico odhoda solunskih rojakov sv. Cirila in Metoda med Slovane, bi bil pa še bolj vesel.

Drugi dan sem bil ob obisku cerkve sv. Modrosti (Hagia Sophia) in velikanskega muzeja blizu nje kar precej razočaran, ker je mohamedanski svet v svoji stoletni nestrpnosti do krščanstva uničil in zabrisal toliko krščanskih sledov v nekdanjem Konstantinoplu in spremenil celo cerkev sv. Modrosti v mohamedansko mošejo. Sedaj počasi odkrivajo mozaik za mozaikom. Vendar cerkev kljub spremembi v mohamedansko mošejo še danes napravlja

SLOVENSKI ODDELEK NA KATOLIŠKI UKRAJINSKI UNIVERZI

Ob navzočnosti številnih ukrajinskih in slovenskih zastopnikov je bilo v nedeljo 9. aprila slovesno začeto prvo akademsko leto na tujkajšnji podružnici Ukrajinske katoliške univerze, ki ima svoj sedež v Rimu. Slovesnost je bila v Slovenski hiši, ko je slovenski oddelek na fakulteti za literarne znanosti odprl dr. Tine Debeljak z inavguralnim predavanjem in predstavil ukrajinskega poeta Frankója v njegovi pesnitvi Ivan Višenski v luči današnje ekumenske dobe.

Med predavatelji na slovenskem oddelku so še gg. Marijan Marolt, dr. Vinko Brumen in prof. Alojzij Geržinič.

Pomembni ustanovi želimo, da bi uspešno prebrodila začetne težave in se izkazala kot važen kamen v gradnji sodobne slovenske in krščanske kulture v krepitvi narodne samobitnosti obeh narodov, kakor je to v svojem govoru podčrtaval ukrajinski škof v Buenos Airesu msgr. Sapelak.

— ZA SKLAD GLASA so darovali: univ. prof. dr. Zdenko Tomšič, Tucuman, 710 pesov; g. Ciril Skebe, Ramos Mejía, 200 pesov; gđ. Milena Mikolič, Villa Ballester, 500 pesov; g. Franček Korošec, Castelar, 100 pesov; č. g. Vinko Zaletel, Avstrija, 15 dolarjev; ga. M. Lesar, Castelar, 100 pesov.

MECENSKI DAR za Sklad Glasa je v znesku 30 dolarjev naklonil p. Bernard Ambrožič OFM, iz Avstralije.

Vsem se najlepše zahvaljujemo!

— Naš rojak prof. Jože Velikonja deluje na geografskem oddelku Washingtonove univerze v Seattle, država Washington. Za 20. zborovanje italijanskih zemljepiscev, ki se vrši zdaj v Rimu, je pripravil referat *Najnovejši razvoj italijanskega vselilnega tiska v Združenih državah*. Na prejšnjem zborovanju v Como je prispeval predavanje *Italijani v kanadskih mestih. Zemljepisni pogledi*. (Izšlo v zbirki razprav tega zborovanja, Como 1965, str. 413-418). Italijanski živelj na novem kontinentu je bil tudi predmet razprave *Italijanski emigranti v Severni Ameriki. Kdo so; njihovi funkcionalni odnosi*. Bila je predložena na 61. letnem zborovanju Družbe severnoameriških geografov aprila 1965 v mestu Columbus (Ohio) in je izšla na 15 straneh. Na prejšnje zborovanje je poslal *Pripombe o „teritorialnosti“*. *Prispevek k politični geografiji*, doslej še neobjavljene. O tem je poročal tudi na 18. zborovanju italijanskih zemljepiscev. (Razprave, Como 1965, str. 413-418). Apliciral je te teorije v razpravi, predloženi letnemu zborovanju Družbe sev.-amer. geografov v Torontu avgusta 1966. Obsega 10 strani. — Navesti je tudi Velikonjevo oceno o delu *Human geography*, New York 1966; avtor mu je A. V. Perpillou s Sorbonne. Knjiga je izšla v francoskem originalu l. 1950. Velikonja je o njej pisal v reviji *Science*, 22. julija 1966 (str. 402-403).

Naš znanstvenik piše v decembrskem pismu: „Četudi je videti moje pisanje odmaknjeno od slovenskih problemov, je ta odmaknjeno bolj navidezna kot dejanska, saj mi je vedno pred očmi naša stvarnost, a iščem odgovorov v drugih konkretnih primerih.“

— Glasilo DSPB VESTNIK je v aprilski številki ponatisnil iz Glasa (15. XI 1966) članek „Ljubljanska instrumentalizacija dialoga“

ERNEST TOMEČ SREDI SVOJE IN NAŠE DOBE

(Ob petindvajsetletnici njegove smrti)

Profesor ERNEST TOMEČ

pljuskali na vse strani. Toda svet se ni ustavil čez noč, spremembe se niso zakorinile od vseh naših globin in nove ideje so terjale novih zvokov v dušah in primestnejših oblik za stik z vsakdanjim svetom in to na temeljih svobode, ki se v celoti uresničila.

Ob sebi je imel Krek prvo generacijo mladih katoliških starešin, ki so se izšle po I. slovenskem katoliškem shodu in novi domovi, zavodi in društva se nastajajo že pod zagonom prav teh na Dunaju in Gradcu izšolanih akademikov. Vsi so bili Krekovi šolarji in občutje katoliške kulturne pomladi na slovenskih tleh je bilo takrat vseobjemajoče in nikdo ni mogel opaziti, če je bil kje storjen korak nazaj in če je kje še ostala hiba v gradnji misli in se je pokazala tudi razpoklina, sicer tako lepem slapu splošne dinamike.

Krek novega reda v novi skupnosti ni več dočakal, pač pa je zapustil oporok, kjer je jasno nakazal:

„Vse se bo uredilo, vse bo šlo naprej, skupnost se bo ohranila, če bo povsod veliko, res veliko prave svobode...“

II

Med mlado generacijo krekovcev je zrastel mladi, izdelani lik Ernesta Tomeča prav kmalu nad vse ostale. Razmere same so bile dovolj naklonjene, da so mu odprli pot v dvorane, kjer je zavel nov veter in se je takoj opazilo, kaj vse je ostalo v robu ali pa bilo čisto prazno, zgolj zunanje, ker se ideje majniške deklaracije ni v celoti uresničile.

Če je Krekovo delo zajelo ves narod, je prehajala sedaj ob Tomcu in njegovi generaciji skrb na drugo polje. Sicer skromno in okrnjeno svobodo je bilo treba znati vsaj ohraniti, jo pravilno širiti in utrjevati. Široka vera majniške deklaracije je plahnela in naša mesta, trgi in vasi so se v novem državnem ter upravnem življenju znašli pred novimi, še ne obdelanimi zahtevami. Masa, toliko koristna pri naših borbah, se je spopadala s problemi vsakdanjega življenja in v prvih porodnih kričih je bilo treba ohraniti osnovne oblike zdrave rasti proti geslom in tokovom

RAZSTAVE IN RAZSTAVIŠČA v Ljubljani in blizu nje: V *Narodni galeriji* v Ljubljani je stalna zbirka slovenske umetnosti, ki je odprta vsak dan. V *Narodnem muzeju* stalna arheološka zbirka. Občasno je bila le-tu novembra meseca razstava 100 let fotografije na Hrvaškem. V *Moderni galeriji* je odprt slikarski oddelek stalne galerijske zbirke vsak dan. V *Mali galeriji* je bila novembra razstava slikarskih del Herberta Kaufmana iz Düsseldorfa. V *Slovenskem etnografskem muzeju* v Ljubljani je bila novembra, poleg stalne etnografske razstave, tudi občasna razstava z imenom Afrika iz zbirke Slovenskega etnografskega muzeja, (razstavljeni so bili

tudi predmeti, ki jih je pred več kot 50 leti iz Sudana poslal v Ljubljano minijonar Ignacij Knoblar!). Stalno obisku odprta *Cankarjeva spominska soba* na Rožniku. V *Slovenskem šolskem muzeju* je bila novembra razstava *Pregled razvoja mašinskega šolstva na slovenskem ozemlju 1869-1966*. Vsak dan so v ogled odprte zbirke v *Priradostnem muzeju* (minerološke, paleontološke in zoološke). V *Muzeju ljudske revolucije* v Ljubljani (!) je, po ljubljanskem zemlju, „stalna razstava o razvoju prednega delavskega gibanja 1918-1941 ter ljudske revolucije 1941 do 1945 na Slovenskem“... Ni pa v nobeni ljubljanski listu oznanjeno, da je

SLOVENSKA TISKOVNA DRUŽBA
EDITORIAL BARAGA S.R.L.
PEDERNA 3253 BUENOS AIRES

**Novo slovensko izvirno
slovstveno delo**

ruda jurčec
skozi luči in sence II.

(1929 - 1935)

Strani 596 in XX strani ilustracij

VSEBINA

ZA IZGUBLJENIMI STOPINJAMI

GLAVO ZA BRIOŠE - OB URI DUHOV - UGRABILI SO GENERALA KUTJEPOVA - UMETNE ROŽE
POLNE PRAHU - SIJAJ NI VEDNO SIJAJ

SOLE NAUKI IN MAMILA

SVETIŠČA STRAHU IN TEMINE - BOLJE POZNO KOT PA NIKDAR - BLAGOSLOV IVANE ARŠKE

BLAŽENOST IN BRIDKOST ZAPISANIH BESED

VIŠINA IN GLOBINA BESED

OD BESED DO IDEJ

BOKSARSKA ŠOLA KRŠČANSKE DEMOKRACIJE

ŽEJNI UMIRA OB CURKU VODE

„... RAZUME VSE, A NE VE NIČ...“ - VE VSE, A NE RAZUME NIČ...“ - EDINA AMBICIJA: INTERVJU
Z BRIANDOM - POLITIKA VEČNO BELE KRAVATE - „GRETA GARBO, GRETA GARBO, GRETA GARBO“ -
DRUGI IZPIT PRI ANTONU KOROŠČU - KATAKOMBE NOVE EVROPE - TROCADERO, DVAKRAT
TROCADERO

VEČERI NA AVENIJI POD MIŠJO GORO

VON PAPEN NA SEJI KRŠČANSKE DEMOKRACIJE - KARDINALOV VEČER NA AVENIJI POD MIŠJO
GORO - „PER I SOLDI DEL PAPA...“

MRZLI VEČERI OB LEMANU

OTOK ŠARLOTE IN MAKSIMILIJANA - VELIKA ILUZIJA NAŠEGA ČASA - „... JEAN DE LA LUNE -
JEAN DE LA LUNE...“

LOV ZA LOVORIKAMI

OB VIRIH PAX ROMANE - HEIDEGGER, HITLER IN VON PAPEN - SREČANJA OB LABI - ZA
SLEDVI BREZ SLEDU

SKOZI TOLMUNE KOMUNIZMA

NESREČ NESREČA - PRVI SLOVENSKE KOLHOZ - POLITIKA V VINJETAH - PARIŠKA PATINA IN HORJULJSKI DINAMIT - IDEALOV BREZNA IN VIŠAVE - „RESNICE SO KAKOR VETER“ - BAKANAL POD STREHO LJUBLJANSKE POLICIJE - PROCES V ZAGREBU

FIN DE SIECLE

... IN BESEDA JE BESEDA OSTALA... - BESEDE LABODJI SPEV

Pisatelj **MIRKO JAVORNIK** piše iz Washingtona: „Dragi — knjigo sem v redu prejel predvčerajšnjim. Prejem II. dela Skozi luči in sence bi Ti takoj potrdil, da me ni zapeljalo branje Kolhoza, včeraj pa sem se, prevzet po njem, spustil v začetek. Več o tem, po obsegu spričo drobnega tiska največjega, po vsebini, stilu in prijemu pa najbolj svojevrstnega teksta v slovenski literaturi na hitro zaenkrat samo: Pri vsej obliki, zanimivosti in napetosti mi je hudo zaradi nesorazmerja med Parizom in Slovenijo. Vedi — i n najbrž tudi več — da si nastajal v Parizu, postal pa v Ljubljani. Zaradi Pariza je knjiga svet-ska, zaradi doma pa dokumentarna in dragocena, zakaj Ti boš najbrž edini, ki boš dal pričevanje o največjem, najpomembnejšem, a najbolj zamolčanem obdobju slovenske rasti, ko smo v literaturi, umetnosti in političnih zamislih postajali evropski narod in za vselej prebili provincialna, katoliško in drugače uklenjena obzorja. Kar boš pisal naprej, piši

zaradi te velike odgovornosti morda bolj v vidu tega in vzemi delno odpoved povsem osebnemu podoživljanju izgubljenega časa — pa je bil izgubljen? — nase kot potrebno žrtev resnici in zgodovini. Ti in mi vsi to zaslužimo! Kakor Ti dopovedujem že več ko pol življenja, Ti je neogibno usojeno biti pisatelj in literarni, to je umetniški zgodovinar nekdanjega in sedanjega časa in nas vseh, čeprav Te še vedno nosi talleyrandstvo in meternichovstvo, a tudi za izpričevanje in uveljavljanje tega imaš vse prilike v prijemu samega sebe in naše snovi. — Seveda, Bog Ti plačaj za lepo, objektivno in človeško pisanje o meni! Čisto notranje, neliterarno, sem Ti hvaležen tudi, da si mi obudil toliko stvari, na katere niti misliti nisem bil več sposoben, in pa zavest, da sem le nekaj bil, da zaradi tega nekaj sem. In ob Tvoji imam celo voljo, da še bom, mislim v tistem, kar je res moje in zares...“

Univ. prof. dr. Jože Velikonja iz Seattle piše: „... Pred nekaj dnevi sem prejel Vašo knjigo in se Vam najlepše zahvaljujem. Prebirati sem jo začel na poti v St. Louis, a je še nisem končal — sem pa že pri kraju. Nad vse zanimivo je Vaše povezovanje mednarodnih dogodkov, domačih razmer in Vaših osebnih doživljanj. Kaj več o knjigi Vam bom še pisal...“

Akademski kipar **FRANCE GORŠE** pa piše iz New Yorku: „Dragi Jurčec, pravkar sem se vrnil s potovanja iz Kanade in sem bil prijetno presenečen, ko sem med kupom pošte našel na svoji mizi debelo knjigo, Tvoje napovedane Luči in sence, drugi del. Zares iznenadenje. Morda imaš radovedno vprašanje, kaj se mi zdi kot prvi in celoten vtis? Mirno morem reči, da ima zlasti ta drugi del Luči in sence močne in zanimive prijeme, in je po moji presoji in formalni plati takega značaja, da bo padel kot

bomba med naše ljudi in bo nedvomno dvignil mnogo vlečane prahu. Ponavljam: knjiga bo vzbudila mnogo živega zanimanja — zanimanje zanjo v domovini pa bo sčasoma še večje, ker živo zadeva tako ali drugače vso našo zgodovino in še žive osebe, ki so jo oblikovale. — Tvoja knjiga bo za nas sodobnike in vse tiste, ki so šli skozi te čase, prava slaščica in v tem znamenju Ti k njej iskreno čestitam.“

KNJIGO MORETE NAROČITI NARAVNOST PRI ZALOŽBI IN TUDI PRI VSEH POVERJENIKIH SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE V BUENOS AIRESU PA ŠE V PISARNAH SLOVENSKE HIŠE, RAMON L. FALCON 4158.

KNJIGA JE ZAJETNA: ima skoraj 600 strani zgoščenega besedila in 20 strani ilustracij in je po tej plati že poseben dogodek na knjižnem trgu slovenskega emigracijskega slovstva.

C E N E : Argentina 1500 pesov vezana v platno in 1200 pesov vezana v karton; Južna Amerika 1700, oziroma 1300 pesov; USA, Kanada in Avstralija: 6 oziroma 5 dolarjev; Italija 3600, oziroma 3000 Lit; Nemčija 25 oz. 20 DM; Avstrija 140 oz. 120 šilingov; Francija 24 NF, oz. 20 NF; Anglija 2 in pol, oz. 2 funta; v ostalih deželah v dolarski protivrednosti.

C e n e prvega dela Skozi luči in sence (1914 - 1929), str. 357, so odslej za vse, v Argentini 1100 oz. 1000 pesov; USA, Kanada in Avstralija 4 oz. 3.50 dolarjev; Italija 2500 oz. 2000 Lit; Francija 18 oz. 14 NF; Anglija 1 in tri četrt funta oz. 1 in pol funta in v ostalih deželah v dolarski protivrednosti.

SLOVENSKA TISKOVNA DRUŽBA EDITORIAL BARAGA SRL ŽELI TUDI S SVOJE STRANI PODPIRATI IN POSPEŠEVATI ZAMEJSKO KNJIŽEVNO DELAVNOST IN BO VESELA ODZIVA — NOVO DELO RUDE JURČEČA PA JE PONOVEN DOKAZ O VERI IN CENI KNJIŽEVNEGA DELA ZA NAŠ ČAS V ZAMEJSTVU IN ZA BRATE V DOMOVINI

obrazi in obzorja

in po Glasu članek iz Danice (Chicago, 7. dec. 1966) o intrigah titovega režima proti slovenski emigraciji.

PISMO IZ TOKIA

Gospod Vl. Kos, SJ piše: „Dragi, cenjeni gospod — včeraj sem se vrnil s potovanja po srednji Japonski, (na večnem lovu za denarjem za reveže), in dobil Vaše cenjeno pismo od 3. 4. 1967 in Vaš dar — Skozi luči in sence II. Za oboje iz srca hvala! Kljub utrujenosti sem takoj začel brati Luči in sence, posebno strani, ki so me že od prej „držale v šahu nevednosti“ in za vsako vrstico tega memoarnega „romana“ sem Vam hvaležen. Slog je tako poln duhovitih aforizmov in življenjskosti, da se bere kot roman, najbolj zanimiv in najbolj dragocen, ker je roman resničnega in refleksivno dojetega osebnega življenja. O prvi priliki se bom posluževal Vaših aforizmov in misli, seveda, vestno priznavajoče vir navedbe... Luči in sence že zavzemajo častno mesto na moji polici, ki mi jo je pred dnevi darovala dobra japonska gospa in kjer postavljam le osebno pomembna dela v smislu „štiridimenzionalnosti“ priročnikov (četrti razsežnost tvori razsežnost duha...). — „Vse te misli lahko objavite v Glasu in še to: Težko bom čakal na tretji del Luči in sence — in še vse ostale naprej, recimo o zakulisju in delu emigracije pod Jurčičevim mikroskopom. — Z iskrenimi pozdravi... Tokio, dne 12. 4. 67.“

— Pišejo nam: Kulturni delavec iz ZDA pravi, da se mu zdi „Glas najboljše in najbolj informativna slovenska publikacija, posebno po razširitvi. Zadnje čase se mi zdi, da nastaja nekaj zmede v vprašanju verskega in političnega odpora proti komunizmu. Nekateri javni delavci vidijo naše poslanstvo v glavnem versko in pišejo verske članke namesto politične kritike položaja doma. Toda mi smo politična emigracija in naše nasprotstvo komunizmu temelji na zahtevi osebne in politične svobode za Slovence... Vesel sem, ko vidim, da Glas kot splošno kulturno slovenski list najbolj poudarja te misli...“ — Gospod G. pa nam piše iz Kanade: „Občudujem pogum in požrtvovalnost slovenskih kulturnih delavcev na vaši polobli, Gotovo Vam mora slovenski begunski (zadnje čase nas je postalo sram te besede) svet, in ne manj slovenski svet „pod bičem“, biti hvaležen za vrelec slovenskega kulturnega ustvarjanja okoli SKA v Argentini. Toda varujte se: Če zdravje vere ne prešinja in integrira vse človeško delovanje, se razbohota rak. Zdi se mi, da današnji čas kliče po odresitvi besedi, po Resnici, po Blagovesti. Nastopil je univerzalni advent: Rosite Ga nebesa... Toda dogaja se, da nekateri umetnost „sterilizirajo“, to se pravi sekularizirajo, da ja ne diši po „tercijalsko“. Teologijo odrešenja prezirajo, obetajoč si odrešenja na eskalatorju Teilhardove teologije stvarjenja. Ali pa čisto primitivno: roke na volan in „back up into Heaven by keeping eyes upon on the world.“ Rad bi doživel dobo, v kateri bo večina krščanskih kulturnih delavcev znala brez sramu tudi javno integrirati svoje delovanje z zdravjem vere. Upam, da bo pokoncilsko doba, ko se križastvo žrecov poleže, vodila v to smer. Vse lepo pozdravljam — J. G.“

— Se ena ameriška slavistična bibliografija. L. 1925 je v Ann Arboru izšla na 97 straneh Introductory bibliography of Slavic philology. Sestavil jo je Ladislav Matejka. 2024 bibliografskih enot (samostojna dela in revije, deloma tudi posamezne razprave), ki jih delo obsega, je po večini spravljenih v tamkajšnji univerzitetni knjižnici, zato so vrzeli razumljive. Slovenskih del je le 56. Pošiljanje slovenskih slavističnih del velikim knjižnicam je torej še vedno pomanjkljivo organizirano.

III

Nastopilo je desetletje pred revolucijo, ko je bila beseda svoboda samo še senca sama sebe. Ideje so sicer mogle iti svojo pot do slehernega, kdor je imel posluš za ušesa, vendar so se v ospredje vrivale zahteve z usodnejšimi pogoji. Ni šlo več samo za krajevne skupnosti, farna občestva ali za celotno narodno občestvo, ki je že samo utilo, kakšna je peza naraščajočih vprašanj z novo ideološko evropsko in svetovno pojemenostjo. Nikdo se ni smel več zadovoljevati samo s problemi okoli sebe — nova generacija je terjala odgovor na oblikovanje in obnovo slehernega posameznika — v zatmenjevanju idealov svobode na narodnem in političnem polju se je Tomec, ideolog in diagnostik novega toka, moral spoprijeti z novimi skalami granita: šlo je za prevzgojo, za prepojenost novega rodu s tistim, kar se je deset let pozneje začelo razlagati kot novi humanizem. Stare zunanje oblike so že odpovedale, saj je svoboda iz splošnega političnega in prosvetnega mletja vedno bolj izginjala. Ostal je samo človek, ki bo za ceno prave, resnične svobode kmalu moral zanjo prelivati kri in darovati na njen oltar svoja mlada življenja.

Pogosto se je ponavljala resnica, da je Tomec bližajočo se tragedijo slovenstva čutil in jo tudi že včasih v tej ali oni obliki pojasnjeval in očrtoval. Kakor da bi vedel, kolikšno bo število mučencev, je v jatah mladev vežbal novi rod in v študijskih krožkih naravnaval tok v okvir tiste kulture, ki bo ob času, ko se bodo ob nočem, prerojenem občestvu varili pravi temelji med nami nastajajočega slovenskega krščanskega humanizma. Ni bila in ni to nobena koncesija takratni sodobnosti, kajti gradnja temeljev za takšno pojmovanje naše celotne kulturne in politične dejavnosti se še ni ustavila, se tudi ob tej uri še vedno bori za globino oporoke, ko nam zvone zadnje besede majniške deklaracije, kakor pred petdesetimi leti:

„Vsemu boste kos, če bo med vami mnogo, mnogo prave svobode...“

Tako se lok od Kreka do Tomca zaključuje na obzorju naše aktualnosti v enaki meri pri bratih v domovini in med nami samimi:

Tam je polno pregraj in vsak dan na žalost mnogo kapitulacij med tistimi, ki bi doma morali visoko držati ideale slovenske svobode, sledeč pri tem zgledu Kreka in Tomca; med Slovenci v zamejstvu pa se ohranjajo krtine preživelega monopolizma in preplašenega hlipanja v tolmačenju naših najhujših zahtev v razumevanju prave narodne suverenosti, kakor to terja od nas razvoj v Evropi in po vsem svetu.

Toda prehajanje v občestveno vrednotenje naše narodne politične in duhovne svobode se nam iz dneva v dan ponuja z idejami resničnega humanizma; vodile so že delo Kreka in za njim Tomca. Začetek izpred pol stoletja se povezuje z bistvom našega snovanja na pragu novega polstoletja, ko rastejo med nami korenine ekumenizma iz bogastva res ekumenske živeče duše slehernega izmed nas. Kolikor bo v tej rasti res prave svobode, bo v skladu s tisto, ki so jo terjali v letu 1917 in se nam je njen ideal ohranil in še živi med nami iz rodov Tomčeve generacije in njenih naslednikov.

—rj

tem, pomembnem muzeju“ shranjena tudi lista (v treh izvodih!) z imeni vseh „sojenih“ in pomorjenih slovenskih domobrancev iz leta 1945... Velja zapomniti! — V Mestnem muzeju pa sta bili razstavi Zgodovinski pregled arheoloških dob v Ljubljani, in Zbirka pohištva od gotike do bidermajerja.

— Revija „Look“ je 3. decembra objavila izvirne iz knjige, ki jo je 1959 napisal ameriški diplomat William Bullitt o prezidentu Wilsonu. Bullitt v tej zgodovinski in psihološki študiji, ki pride na knjižni trg letos, trdi, da je bil Lenin 1919 pripravljen omejiti svojo oblast samo na en del Rusije. Predlagal je Wil-

sonu premirje na vseh frontah in priznanje antikomunističnih vlad, ki so se ustanovile na več področjih starega ruskega cesarstva. Toda Wilson je Leninov predlog odbil. — Hkrati Look objavlja članek, kjer Allen Dulles nekdanji načelnik C. I. A., očita Bullittu, da ne upošteva dovolj, kako je bil Wilson tedaj že zelo bolan. K predlogu pa podaja to misel: „S tem, da je Lenin predlagal utesniti komunistični režim na območje, ki bi bilo komaj večje od področja prvega ruskega diktatorja, carja Ivana Groznega, je nudil Zapadu možnost preprečiti komunistično osvojitve sosednih ozemelj.“

silnen vtis. Neki tovariš na potovanju se je obrnil ob ogledovanju cerkve k meni: "Cerkev sv. Modrosti se mi zdi arhitektonsko še večja umetniška čudovitost kot bazilika sv. Petra v Rimu." Zdi se mi, da je imel precej prav.

Od prihodu v Carigrad, v nekdanje slavno Marijino mesto, sem zmolil veličastni vzhodni slavošpev (akastist) v čast devici Bogorodici, ob pogledu na podobo iz mozaika sv. deviške Bogorodice v cerkvi sv. Modrosti pa sem znova začel Mariji priporočati sebe, slovenski narod, slovanske narode in delo za cerkveno zedinjenje. Saj se je prav v tej cerkvi sv. Modrosti z izobčenjem Mihaela Kerularija po papeškem odposlancu Humbertu začel stoletja trajajoč Kerularijev razkol.

PRI PATRIARHU

Vsa ta doživetja pa so bila najlepša priprava na najbolj prijetno in globoko doživetje: na srečanje s carigradskim ekumenskim patriarhom Atenagorom I., ki ga danes vsi poznamo kot velikega apostola cerkvene edinosti.

9. velikega srpana smo se ob štirih popoldne odpravili proti Fanarju, najbolj revnem kraju velikega Istambula. Tam živi patriarh Atenagora I.

V skromni patriarhovi palači sem videl le enega pravoslavnega duhovnika in kaka dva laiška strežnika. Silen vtis je naredila name patriarhova visoka asketična oseba. Patriarh je res visoke postave, kljub več kot osemdeset letom popolnoma pokončno vzravnane; oblečen je bil v navaden vzhodni talar s širokimi rokavi; na glavi je imel navadno pokrivalo, ki ga nosijo pravoslavni duhovniki. Obraz je ves častljiv, pa hkrati tako ljudomil in prijazen; krasita ga dve ponižni, iskreni, žareči očesi. Srebrnosa brada se mu spušča globoko na prsi. Človek mu ne bi nikoli prisodil osemdeset let. Iz pogovora z njim se takoj vidi, da je častljiv mož iskreno pobožen, zelo razgledan, pa duševno silno čil; starost se mu glede duševnih sposobnosti kar nič ne pozna.

Kar čutiš njegovo dostojanstvo, vendar je ves ponižen in preprost. Prav vsakemu izmed nas je ponudil roko in ga ljubeznivo objel. Vsem je ponudil sedeže, sam pa sedel k skromni pisalni mizi. Nad njegovo glavo visi kar dosti velika podoba deviške Bogorodice, pod njo pa lepa fotografija, kako sta se s papežem Pavlom VI. pozdravila v Jeruzalemu.

Človek bi mu bil skoraj nevoščljiv zaradi njegovega znanja jezikov. Povpraševal nas je, v katerem jeziku ga bomo najbolj razumeli, potem pa govoril nekaj časa po francosko, nekaj časa pa po angleško. Ker smo mu povedali, da nas nekaj obiskovavcev razume španski jezik, je spregovoril nekaj stavkov tudi po špansko. Dejal je, da se je za časa bivanja v Ameriki nekoliko mudil tudi v Mehiki in se tam nekaj španščine naučil.

Takoj ob prihodu v Fanar smo dobili vtis, da je patriarh pod stalnim policijskim nadzorstvom. Vedeli smo, v kakšnih težavah je patriarh zadnje čase zaradi politike metropolita Makarija na Cipru, kakšnih neprijetnosti s turško vlado sta bila deležna dva patriarhova metropolita, kako so se tuje države, zlasti ZD morale potegovati za patriarha Atenagora, da ne bi še njega izgnali iz Turčije, ko ga dolže, da odobrava Makarijevo delovanje na Cipru; brali smo, da se je zanj pri turških oblasteh zavzel celo papež Pavel VI. Zato smo se kar začudili, ko je kmalu med pogovorom omenil, da je s turškimi oblastmi v dobrem razmerju. Najbrž je patriarh tudi dober diplomat.

Kakor je sedanji tudi nad osemdeset let stari kardinal J. Cardijn, ki že dolgih šestdeset let dela med katoliško delavsko mladino, stalno ponavljal nekaj najpomembnejših misli o pokristjanjenju delavskega okolja, v katerem se zgublja toliko milijonov mladih delavcev, tako patriarh Atenagora stalno poudarja iste temeljne misli o zedinjenju. Tako je tudi nam silno ponižno, preprosto, ljubeznivo, vneto, včasih kar zmočnim poudarkom omenjal tele misli:

„DRUŽI NAS TOLIKO STVARI...“

„Katoličane in pravoslavne družijo toliko stvari; zato do zedinjenja mora priti. Vsi imamo istega Kristusa, istega Odrješnika.“ Vzel je v roke križ, ki so mu ga podarili katoličani, in nadaljeval: „In ta Kristus je ustanovil eno Cerkev; ta Kristus želi, da bi bili kristjani vsi eno; saj je vendar molil pri zadnji večerji v velikodušniški molitvi: A ne prosim samo zanje (za apostole), ampak tudi za tiste, ki bodo po njihovi besedi vame verovali, da bodo vsi eno, kakor ti, Oče, v meni in jaz v tebi, da bodo tudi oni v nama eno, da bo svet veroval, da si me ti poslal (Jn 17, 20-22).“

Še nova misel: „Poglejte, tu vidite pravoslavno podobo presvete Bogorodice!“ Potem je vzel v roke majhen Marijin kip in rekel: „Tu imam pa Marijin kip, ki so mi ga podarili katoličani. Vsi častimo torej isto Bogorodico.“

Pa še ni nehal: „Vsi imamo skupno tisočletno krščansko zgodovino. Vsi imamo iste mučence, ki jih skupaj častimo. Vsi imamo toliko svetih vesoljnih cerkvenih zborov, ki jih vsi priznavamo. Toliko svetih cerkvenih očetov in učiteljev imamo, ki so vam in nam učitelji.“

Močno je naglasil: „Naj učeni bogoznanci temeljito preučijo medsebojne razlike in tudi oni iščejo pot do zedinjenja. Mi pa jo pripravljamo s ponižnostjo in ljubeznijo. In ta pot ponižnosti in ljubezni je uspešna.“

Ob tem je opozoril na dva velika dogodka:

„Poglejte to fotografijo nad mojo glavo, ki me spominja na tisto pomembno srečanje s papežem Pavlom VI. Pa pomislite še na preklic tako imenovanega medsebojnega izobčenja pod patriarhom Mihaelom Kerularijem. V enem dnevu je zaradi dobre volje na obeh straneh prišlo do sprave. Zato trdim, da je pot do zedinjenja mogoča.“

Ne bi rad pretiraval, vendar se mi zdi, da je tisto besedilo, ki so ga 7. decembra 1965 skoraj istočasno prebrali tako v koncilski dvorani v baziliki sv. Petra v Rimu ob navzočnosti papeža Pavla VI. kakor v Carigradu v patriarški cerkvi vpricho patriarha Atenagora I., najlepši biser medsebojnega odpuščanja, sprave in ljubezni, odkar sta zahodna in vzhodna Cerkev ločeni. Ko sem pa sedaj videl in slišal patriarha Atenagora, kako iskreno ponavlja potrebnost po zedinjenju po poti ponižnosti, odpušljivosti in krščanske ljubezni, me je še toliko bolj prevzelo. Kdor prav podrobno zasleduje vse ogromno delo sodobnih apostolov in velih delavcev za cerkveno edinost med Vzhodom in Zahodom, vidi, da mora zlasti patriarh Atenagora bodisi zaradi političnih razmer, posebej glede otoka Cipra, hoditi po križevi in trnjevi poti. Vendar gre pogumno naprej, Porodila se mi je misel: „Saj je patriarh Atenagora s svojim srcem že v katoliški Cerkvi; ta človek je svetnik.“ Morda ta misel res ni pretirana. Saj je kasneje skupini španskih duhovnikov in laikov dejal, da ima že izdelan končni in podrobni načrt, kako bi bilo treba izpeljati zedinjenje. In je dodal: „Glede ločitve bi morali svetu odgovoriti: nič, prav nič nas ne loči.“ (Pr. Družina, 15. jan. 1967, str. 15). V pogovoru z dopisnikom New York Times (19.-20. nov. 1966) pa je patriarh Atenagora povedal, da bo skušal leta 1967 obiskati papeža Pavla VI. v Rimu, hkrati pa izrazil velik optimizem glede dokončnega zedinjenja pravoslavne Cerkve s katoliško Cerkvijo: „Mogoče ne pred mojo smrtjo, ker sem zelo star, gotovo pa za vašega življenja.“ (Pr. Informations Catholiques Internationales, št. 277, 1. dec. 1966, str. 13.)

Proti koncu kar precej dolgega pogovora z nami je patriarhov strežnik vsakemu izmed nas prinesel kozarec hladne vode in žličko, s katero smo zajeli na poseben način pripravljen sladkor. Tako na Vzhodu gostom postrežejo. Ker je uganil našo željo, da bi se radi fotografirali z njim, je kar sam dejal, da se hoče fotografirati z nami. Potem je pa še prošnji posameznikov prav prijazno utregel in se fotografiral s posamezniki. Najprej sem se pridružil dvema argentinskima benediktincema iz Tukumana, ker sta me povabila. Končno je pa še mojo roko objel s svojo, se zazrl s svojim pogledom vame, jaz pa sem mu dopovedoval, da se čutim zelo srečnega, da sem mogel govoriti z njim. Med tem je pa mladi argentinski benediktinec sprožil moj fotografski aparat. Tako bom imel na srečanje s svetniškim pravoslavnim patriarhom Atenagorom I. še viden spominček. Ob koncu je častljivi patriarh vsakemu stisnil roko, ga ljubeznivo objel in kar pobožal z dolgo sivo brado.

Po slovesu smo prve korake usmerili proti patriarški cerkvi, kjer smo deviško Bogorodico živo prosili za skorajšnje zedinjenje pravoslavnih s katoličani. Ko smo se vračali v središče mesta, sem poljskemu lazaristu Teofilu Herrmanu, s katerim sva na potu postala kar prava prijatelja, rekel: „Ko bi bilo morda tudi na katoliški strani morda več ponižnosti, skromnosti, preprostosti in ljubezni, bi bila pot do zedinjenja v eni pravi Kristusovi Cerkvi najbrž precej krajša.“ Skromni lazarist Teofil je temu rad pritrtil.

ŠE MAJHEN DODATEK

11. in 12. avgusta smo se pomudili v Solunu in obiskali več znamenitih starih cerkev, ki so sedaj last pravoslavnih.

(Dalje na 7. strani)

Esejist Bogdan Pogačnik je obiskal jeseniško delovsko gledališče „Tone Čufar“ in sicer ob uprizoritvi Johna Knittla „Via mala“. Za ljubljansko Delo je napisal potem članek z naslovom: Jeseniški Hamleti. Med drugim pravi:

„Kljub napetemu skoraj detektivskemu klopčiču Knittlove zgodbe je jeseniška izvedba primerno zapustila vtis nečesa umirjenega, kljub amaterizmu — komornega. In zdi se mi, da je v tem smislu za mero sploh ena dragocenih potez amaterskega gledališča na Jesenicah. To se kaže že v repertoarju zadnjih mesecev, ko so med drugim igrali Držič — Ruplovega „Botra Andraža“, Prežihove „Samorastnike“, Novačanovega „Hermana Celjskega“, Ocvirkovega „Petra Klepca“, Fischerjeve „Prosti dan“, Knittlova „Via mala“ pa je bila podana v Malčevi prireditvi. Kot prihodnjo novost bodo nastudirali poleg mladinske igre „Kapitan Pipelfoks“ tudi Molierovega „Tartuffa“, ki se ga bo režiser Bojan Čebulj lotil v sodobni verziji. Za konec — pa tudi uvod v prihodnjo sezono — bodo naštu-

dirali Shakespearovega „Hamleta“ in bo glavno vlogo podajal strgarski delavec Slavko Polanc.

Torej težijo člani jeseniškega gledališča k visokim ciljem in uprizoritve „Hamleta“ bo skušala to potrditi. Ali bo imelo delo po tolikih tisočih predstavah, potem pa še v filmu in televiziji, na Jesenicah še tolik odmev, kakor si ga je v zadnjih 50 letih pridobil „Hamlet“, ki je dejansko že postal slovenska ljudska igra. Če imata kultura in gledališče še posebej svoj razlog za obstoj prav v tem, da spodbujata naše soočenje z odločilnimi dilemami človeka, potem bo tudi jeseniški Hamlet, ki se bolj ali manj uspešno, a iskreno pridružuje vsem že odigranim izpovedim tega lika, samo še bolj izpovedal in približal človeške usodnosti v svojem krogu. In vzporedno s stoletnico slovenskega poklicnega gledališča bodo Jeseničani, katerega del so tudi oni, izpovedali in potrdili resnično Hamletovo bivanje med nami in kjerkoli.“

Jeseniško skupino vodita dva poklic-

na režiserja in amaterski ansambel šteje 60 oseb. Na gledališče so vezani s skromnimi honorarnimi pogodbami na osnovi odigranih vlog. Predstave ponovijo običajno desetkrat in vsako predstavo gleda povprečno 300 gledavcev. Poleg tega gostujejo še v podeželju zlasti v Radovljici in okolici. Večkrat pride na Jesenice ljubljanska Drama in zanimivo je, da si jeseniški amaterji taka gostovanja zelo želijo, česar pri podobnih amaterskih skupinah ni opaziti.

Letos je to amatersko gledališče storilo lep korak naprej. Uvedlo je abonmaje in vanje vključilo tudi predstave ljubljanske Drame.

NOVA SMOLETOVA DRAMA

Avtor tragedije „Antigona“, ki je imela izreden knjižni in gledališki uspeh, je napisal novo delo „Cvetje zla“, Krstna predstava je bila v prvi polovici aprila v Celju na odru Slovenskega ljudskega gledališča. Režiral je Franci Križaj.

— Ljubljanski knjižni trg je nenadno zajela huda kriza, ker so zadnje čase založbe „bruhale“ preveč knjig na trg. Založbe so ustanovile sedaj poseben skupen odbor, ki naj prouči razmere na trgu, predno bi nastopil zastoj. Zadnja desetletja je namreč porinilo knjižni trg zelo v ospredje in je natis knjig postal važna veja slovenskega narodnega gospodarstva. Da bi ohranili stik s kupci, so založbe po raznih središčih začele ustanavljati posebne „knjižne krožke“, kjer bodo uvedli poseben način varčevanja za nakup knjig v obliki, ki bi pospeševala zanimanje za slovensko lepo knjigo.

— Vsaka javna ali mestna knjižnica ima v sodobnih časih za cilj, da bi skupno število knjig na njenih policah doseglo število prebivalstva. Sosvet jugoslovanskih knjižnic pa je na seji v Beogradu ugotovil, da se je cena knjigam zelo povišala, kar bo zavrglo potrebno izpopolnjevanje katalogov v posameznih javnih knjižnicah in čitalnicah. Po uradnih statistikah dosega število knjig komaj 2,5 % vsega prebivalstva; seveda je ponekod položaj še slabši, ker so kraji, kjer pride ena knjiga na 40 do 60 prebivalcev. Po dosedanjih izkušnjah pa bi v Jugoslaviji šele v 20 letih dosegli zeleno raven.

DISKUSIJA O JUGOSLAVIJI V NEW YORKU

Hrvaški kulturni delavec Bogdan Radica je bil povabljen na televizijsko diskusijo o Jugoslaviji, ki se je je udeležil sodelavec časopisa „Reporter“, znani George Baily. Diskusiji je dal pravi povod politični prikaz tega gostega obiskovavca Jugoslavije, za katero je tudi na televiziji ponovil, da se nahaja v hudi krizi. Sploh je ameriški tisk zadnje mesece pričel zaskrbljeno in kritično pisati o jugoslovanskem razvoju. Seveda ta sprememba zelo jezi titovske oblastodržce, kar se vidi prav nazorno iz pisanja belgrajske „Politike“. V številki z dne 19. februarja je ta list, ki velja za odlagališče misli belgrajskega zunanjega ministrstva, napadel najprej „The New York Times“, ki se zanj ve, da je vedno bolj naklonjen Titovi Jugoslaviji. Potem se obregne ob „News Week“, ki je še pred meseci prinesel članek komentatorja Taylorja, kjer je s konkretnimi podatki razložil, zakaj Tito ni priljubljen v Jugoslaviji.

Še bolj pa je tekel žolč uredniku Politike v zvezi z Bogdanom Radico: „Kako je mogoče razložiti, da je samo sedem dni po eksplozijah v Washingtonu in drugih ameriških mestih eden izmed voditeljev jugoslovanske emigracije, Bogdan Radica, dobil možnost, da po televizijski oddaji razlaga svoje poglede in sodbe glede stanja v Jugoslaviji. Kakor da hoče tudi uradna Amerika konec koncev pristati na tezo o normalnem delovanju nekakšne jugoslovanske emigracije in da je treba dvomiti o pričevanjih in željah o normalnem razvoju odnosov s sedanjim režimom v Jugoslaviji.“ Simptomatično je, da „Politika“ vztraja na pojmu jugoslovanske emigracije, ki zanjo ves svet ve, da je nikjer ni. Razumljivo je tudi zakaj Titov režim toliko pospešuje razna turistična pota sebi vdanih oseb, ki jim je poprej možgane prepočil z rdečo jugoslovansko zavestjo, in sicer vse samo za to, da krepe Jugoslavijo na zunaj, dasi narodi Jugoslavije vedo, zakaj vse to... Gre samo za krepitev belgrajske diktature, ki je federalistična na papirju, v bistvu pa srbsko centralistična. Jugoslovansko usmerjeni doma in v zamejstvu pozdravljajo tudi belgrajski protokol kot važen opornik za krepitev jugoslovenstva.

OBISK V CARIGRADU (nadaljevanje s 6. strani)

Ker se mi je zdelo, da nobeden od tovarišev ne ve, da sta bila tu doma slovanska apostola sv. Ciril in Metod, sem starega belgijskega jezuita, ki nas je kot strokovnjak v arheoloških vprašanjih vodil po Grčiji, na to opozoril; hvaležen sem mu bil, da je potem vse spremljevalce na to spomnil. V krasni cerkvi sv. solunskega mučenca Dimitrija, ki sta ga solunska brata tako častila in njegovo češčenje širila med Slovani, sem njemu, slovanskima apostoloma in presveti deviški Bogorodici kar moč priporočil vse delo za cerkveno zedinjenje z ločenimi grškimi in slovanskimi pravoslavni brati. V Solunu smo dvakrat opravili koncelebracijo v cerkvi Brezmadežne, za katero skrbel francoski lazaristi. Med njimi sem dobil Janeza Šilca, sodražkega rojaka, ki že precej nad štirideset let deluje v Solunu; seveda je bil vesel, da se je po tolikih letih spet srečal s Slovencem.

Skoraj ob istem času (9. in 10. velikega srpana) so na oni strani v makedonskem Ohridu pravoslavni obhajali ve-

like cerkvene slovesnosti v čast sv. Klimentu Ohridskemu za 1050-letnico njegove smrti. Trem katoliškim duhovnikom kljub škofovi prošnji niso dovolili, da bi tam v cerkvi sv. Klimenta opravili presv. daritev. Izgovorili so se, da to ni mogoče, dokler v katoliškem bogoslužju molijo v veri „Filioque“. Kakšno nasprotje med Atenagorovo mislijo in pravoslavno nestrpnostjo ob slovesnostih v čast sv. Klimentu, ki ga častimo kot svetnika tako katoličani kot pravoslavni. (Pr. o tem: Franc Sodja CM, Tisoč petdeset let smrti sv. Klimenta Ohridskega; Klimentove proslave. Oba članka je po Glasu SKA objavil Kat. glas, 8. dec. 1966). Na več prijaznosti in strpnosti pa smo mi naleteli, ko smo 13. velikega srpana obiskali neki znameniti samostan, ki na visoki nedestopni skali kipi proti nebu v gorah nad krajem Kalabaka v Tesaliji. Ti samostani na vrhu visokih skalah se imenujejo po grško: ta meteora — v zraku plavajoči samostani. V enem izmed teh nam je pravoslavni predstojnik dovolil maševati. Za sv. daritev smo vzeli obrazec za cerkveno edinost.

HRVAŠKI VISOKOŠOLCI TITU

Hrvaški visokošolci so Titu in njegovemu spremstvu ob obisku na Dunaju poslali pismo, ki ga je obenem dobil tudi avstrijski tisk. Tako je tudi "Die Presse", ki je blizu dunajskemu Ballplatzu (avstrijsko zunanje ministrstvo) prinesla celotno besedilo pisma, ki razodeva miselnost novega rodu hrvaškega inteligenčnega naraščaja: „Ali tudi Vi ne vidite, da hrvaški narod ne more živeti skupno s srbskim narodom, da naš hrvaški narod ne želi kakšnega jugoslovanskega zedinjenja, temveč zgolj konfederacijo s sosednim slovenskim narodom. Vprašujemo Vas, ali želite biti tudi Vi vpisani v hrvaško zgodovino s črnimi črkami? Hrvaški narod se dviga zoper srbsko hegemonijo in zoper kolonialne metode.“

Nekaj bio-bibliografskih del o slovenskih književnikih. Novo, obširno delo te vrste imajo Poljaki: Slownik współczesnych pisarzy polskich (4 knjige, Varšava 1963-1966) in Čehi: Slovník českých spisovatelů (Praga 1964).

Slovenski pisatelji in pesniki (deloma tudi kritiki in književni zgodovinarji) so bili uvrščeni v Slov. biografski leksikon, a ta je za-

šel izhajati že l. 1925, zadnji snopič pa je izšel l. 1960 (do gesla Schmid). Omenjeni so v Kratkem bibliografskem pregledu slovenskega slovstva M. Boršnikove (Ljubljana 1955), a ta ni segel preko druge svetovne vojne in je že več let razprodan. V Smolejevem Slovenskem dramskem leksikonu (2 dela, Ljubljana 1961-62) so najti le književniki, ki so imeli stike z gledališčem.

Med jugoslovanskimi književniki je iskati slovenske v zagrebškem Književnem godišnjaku. Pisci jugoslovanskih narodov (1961) in v Enciklopediji Jugoslavije (doslej 6 knjig, Zagreb 1955-65; prišla je šele do gesla Put). Lani je izšel leksikon Suvremeni pisci Jugoslavije. Iz uvoda izvemo, da so navedeni samo člani republiških društev književnikov. Teh je bilo ob zbiranju gradiva 782; člankov v leksikonu je 769, od teh jih 14 obdeluje Slovence. Ker niso bili včlanjeni, manjkajo npr. Dominik Smole, Marijan Rožanc, Dane Zajc, Veno Taufer, Bogomil Fatur, Primož Kozak, Fran Petre, Boris Paternu, Franc Zdravec, France Bernik, Janko Kos. Vsak član ima življenjepisni in bibliografski del. Nikjer pa ni besede o piščevi narodnosti.

LEVSTIKOVE NAGRADE V LJUBLJANI

Na prvi mednarodni dan mladinske književnosti in sicer dne 3. aprila 1967 je Mladinska založba osemnajstič podelila Levstikove nagrade za najboljša literarna in ilustracijska dela v letu 1966. Letošnje nagrade so dobili pisateljica Branka Juca za izvirni tekst v knjigi „Vohljači in pripovedne skrivnosti“, akademski slikar Jože Čiuha za izvirni tekst „Potovanje v deveto deželo“ in za izvirne ilustracije v knjigi Pavla Golie „Gospod Baroda in druge ljudske pesmi“, akademski slikar Aco Mavec za ilustracije v knjigi R.L. Stevensona „Otok zakladov“ ter akademska slikarica Lidija Osterc za izvirne ilustracije v knjigah pravljic bratov Grimm. Na večer podelitve nagrad so v Narodni in univerzitetni knjižnici tudi odprli razstavo nagrajenih del.

Mariborsko gledališče je sredi aprila priredilo baletni večer kot zadnjo produkcijo stalne baletne skupine. Izvajali so tri baletna dela: fantastični balet „Maska rdeče smrti“ na glasbo Slavka Osterca, „Sedem glavnih grehov“ Kurta Weilla, in Čajkovskijev balet „Romeo in Julija“. Kot koreograf je gostoval dr. Henrik Neubauer iz Ljubljane, njegov asistent je bil Albert Likavec, dirigiral je Vladimir Koblar, sceno pa je zasnoval Tošo Primožič.

KAJ VSE SO ŽE IGRALI DOMA?

Narodno gledališče Drama v Ljubljani: Linhart, Matiček se ženi; R. Bolt, Človek za vse čase; Synge, Vražji fant zahodne strani; I. Cankar, Pohujšanje v dolini Šentflorjanski (Korunova režija iz lanskega leta!); Mrožek, Tango; Popit, Oh, ubogi očka...; Ivan Mrak, Marija Tudor (krstna predstava). — Narodno gledališče Opera: Puccini, Tosca; Smetana, Prodana nevesta; Verdi, Trobadur in Nabuco; Puccini, La Bohème; Rossini, Seviljski brivec; Slovenski baletni večer z baleti V. Ukmarija, Goddec; M. Lipoška, Festival, in Z. Cigliča, Obrežje plesalk; G. F. Händel, Julij Cezar; Borodin, Knez Igor (Čangajovič kot gost). — Mestno gledališče v Ljubljani:

R. Hochhuth, Namestnik božji; F. Dürrmatt, Meteor; Sam in Bella Spewack, Naši trije angeli. — Šentjakovskega gledališča iz Celja z dramo rastniki; Barillet-Gredy, Kaktusov cvet; Goldoni-Rupel, Ribiške zdrahe. — Mladinsko gledališče v Ljubljani: A. Popović, Pepelka. — Prešernovo gledališče v Kranju: Ura pravljic; Gostovanje Slovenskega gledališča iz Celja z dramo Rašomon; Gostovanje MG iz Ljubljane z Namestnikom. — Goriško gledališče v Novi Gorici: Nicolo Manzari. Mrtvi ne plačujejo davkov. — Gledališče Tone Čufar na Jesenicah: Držič-Rupel, Boter Andraž; Koncert polifonega zbora iz Pontebe v Italiji.

Športna dvorana v Tivoliju v Ljubljani je bila nekaj dni prizorišče gostovanja litvanske folklorne pevske in baletne skupine. Ves zbor pevcev in plesalcev sestavljajo akademiki s tehnične fakultete v Kaunasu in nosi ime „Nemunas“. Tokrat gostujejo v Ljubljani in že drugič; letos je Ljubljana zaključek turneje po Poljski, Vzhodni Nemčiji, ČSR, Madžarski, Avstriji in Jugoslaviji.

Sekretariat za prirejanje mednarodnih grafičnih razstav v Moderni galeriji v Ljubljani je že zaključil sprejem že letošnji sedmi ljubljanski bienale, ki ga bodo odprli dne 3. junija. Ta manifestacija sodobne likovne umetnosti si je že pridobila velik sloves; na njej bo podan pregled sodobne grafike. Zbral bo 250 razstavljalcev iz 47 dežel sveta. Letos bo zelo viden nastop mnogih mladih grafikov in sicer iz zelo oddaljenih dežel: Avstralija, Nova Zelandija, Južna Afrika, Kuba, Portugal, Paraguay in Tajska. Med drugimi bodo dela Argentineca Bernija, Brazilca Pize, Francoza Hartunga, Italijana Carmija, Japoneca Higevara, Američana Rauschena. V posebni dvorani bodo dela prvih treh nagrajencev ljubljanskega festivala in sicer Viktorja Vasarelija iz Pariza, Emila Schumacherja iz Nemčije ter Jugoslovana Stojana Čeliča. Svojo dvorano bo tudi imel češki nagrajenec Miró. Na sedmem ljubljanskem festivalu bo iz Jugoslavije sodelovalo 40 avtorjev, kakor

SLOVENSKA KULTURNA AKCIJA

V tisk u:

Vinko Brumen

ISKANJA

zbirka esejev

Prvi kulturni večer bo v soboto 13. maja ob 19. uri v mali dvorani Slovenske hiše, Ramón L. Falcón 4158.

O DBOR SLOVENSKE KULTURNE AKCIJE se je obrnil na člane, prijatelje in naročnike z okrožnico, s katero jih vabi k anketi o delu naše ustanove. Objavljamo, da so odgovori že začeli prihajati, in vabimo, da se jim pridružijo še drugi. Ako kdo okrožnice ni prejel, jo more dobiti v pisarni SKA. Na željo pošljemo tudi po pošti.

je objavila žirija za sprejem in izbiro del.

— Avgusta Černigoj je v Trstu priredil jubilejno razstavo ob štiridesletnici svojega umetniškega ustvarjanja.

— Kljub težkemu položaju na knjižnem trgu sta nedavno izšli v Zagrebu dve slovenski deli v prevodu in sicer Kajetana Koviča delo „Ne bog ne žival“ in Mire Miheličeve roman „Mavrica nad mestom“. Založila je obe deli založba „Zora“ in je oba teksta prevedel Ivan Brajdič. Delo pravi, da je pri zagrebških založbah mnogo rokopisov prevodov slovenskih del, vendar zaradi omejevanja programov ne pridejo na vrsto. Tako je bila Tavčarjeva Visočka kronika prevedena že pred 15 leti, a še čaka na izid in zagrebški tisti pišejo, da prevod ne more iziti, ker so dediči terjali previsoke avtorske tantijeme. Pri Matici hrvaški pa tudi čaka že dve leti prevod Finžgarjevega romana „Pod svobodnim soncem“. Založba „Zora“ je že objavila, da ima rokopise prevoda dveh slovenskih del in sicer Janeza Trdine „Bachovi huzarji in Iliri“ in romana Alojzija Rebule „Senčni ples“.

Ljubljanski Akademski pevski zbor je sklenil izdati prvo gramofonsko ploščo. Izšla je prav na dan 21. glavnega letnega koncerta v drugi polovici aprila. Prva plošča obsega slovenske narodne in sicer Matije Tomca „Kaj ti je deklica“, s solistoma Grajzerjevo in M. Štimcem, Vasilija Mirka „Dekle, to mi povej“, Davorina Jenka „Lipa“, Oskarja Deva „Ribica“ in „Dil, dil, dudu“ ter „Vsi Slovenci bajli“ v priredbi Franceta Marolta. Vodstvo zbora je prvo napovedalo z obljubo, da ji bodo kmalu sledile še druge.

Narodna in univerzitetna knjižnica, knjižnica Narodnega muzeja in Trubarjev antikvarist so pripravili razstavo najstarejših ljubljanskih tiskov — tiskov Janeza Mandolca (1875 - 1850) in rodbine Mayr (1678 - 1730). Razstava je bila v Trubarjevem antikvariatu na Mestnem trgu 25. Ob otvoritvi je imel začetno besedo Branko Reisp.